

19. HERALDICKÝ DOPIS.

Významné dílo o českých deskách zemských. Dílo, jež se nazývá »Die böhmische Landtafel«, zpracoval Dr. Václav Letošník; bylo vydáno v Praze 1944 z pověření Archivu ministerstva vnitra. Kniha téměř o 700 str. (XXXII-662) je provázena 10 obrazovými přílohami.

V předmluvě jsou obsaženy důvody, které vedly k sestavení díla, jehož obsahem jest inventář, restriky a přehledy zemských desk. Úvod pak stručně pojednává o dějinách, vývoji a významu desk a uvádí tištěné edice zemských desk a literaturu o nich. Autor spisu Dr. Václav Letošník rozděluje svou práci do pěti oddílů, z nichž oddíl I. obsahuje inventář českých desk zemských podle běžných čísel (1397 čísel desk zemských větších a 254 čísla desk zemských menších, jež obojí jsou uloženy v Archivu ministerstva vnitra v Praze, jakož i 63 čísla desk stavovských, uložených v Archivu Země české v Praze). U každého kvaternu jest uvedena doba, kterou zahrnuje. Oddíl I. dále obsahuje abecední přehled názvů jednotlivých kvaternů s údajem o době, po kterou bylo do něho intabulováno, a počet svazků. Tento abecední přehled jest opět rozdělen na desky větší, menší a stavovské, desky větší ještě pak na úsek starší 1541-1848 a mladší 1795-1861. — Oddíl II. obsahuje abecední přehled starších desk zemských podle barev, oddíl III. abecední přehled právních jednání vepsaných do desk, oddíl IV. chronologický přehled kvaternů podle let, v nichž došlo k intabulacím v tom kterém kvaternu. Oddíl V. obsahuje místní rejstřík k hlavní knize českých desk zemských. Následují podrobné vysvětlivky k těmto pěti oddílům a na konec je přidán seznam zkratk a seznam nyní již neužívaných názvů pražských ulic a náměstí. — Na obrazových přílohách jsou reprodukce vazeb kvaternů a reprodukce zápisů v nich.

Heraldika zaujmou zvláště ty kvaterny desk, v kterých najde materiál pro svou práci. Jsou to z desk zemských větších:

Kvatern trhový pomorančový	
2. 1650-1696	č. 551
Kvatern trhový zelený zlatý majestátův a privilegií	
1. 1652-1664	č. 552
2. 1664-1674	č. 553
3. 1674-1685	č. 554
4. 1685-1702	č. 555
5. 1702-1710	č. 556
6. 1710-1718	č. 557
Kvatern trhový zelený stříbrný majestátův a privilegií	
1. 1718-1724	č. 558
2. 1724-1732	č. 559
3. 1732-1737	č. 560
4. 1737-1740	č. 561
5. 1740-1749	č. 562
6. 1749-1751	č. 563
Kvatern trhový modrý stříbrný majestátův a privilegií	
1. 1750-1755	č. 564
2. 1754-1757, 1811	č. 565
3. 1758-1762	č. 566
4. 1762-1769	č. 567
5. 1769-1784	č. 568
6. 1784-1796, 1811	č. 569
Privilegia	
1821-1841	č. 1082
1836-1848	č. 1231
Z desk zemských stavovských:	
Kvatern kropený nový trhový nobilitací a erbův daní	
1. 1657-1731	č. 38
2. 1732-1767, 1804-1808, 1813, 1815	č. 39
3. 1767-1819, 1821	č. 40
Heraldik s prospěchem užije i jiných kvaternů z desk zemských stavovských, na př.:	
Kvatern trhový fialový příznání k zemi a k stavům	
2. 1653-1692	č. 34
3. 1693-1730	č. 35
4. 1729-1771, 1806, 1814, 1817	č. 36
5. 1772-1824	č. 37

Ovšem i četné jiné kvaterny mají pro širší práci heraldikovu význam.

Z právačích jednání zapsaných v deskách jsou pro heraldika nejdůležitější tyto druhy jednání:

Nobilitace a erbův daní, příznání k zemi a k stavům, majestáty, privilegia, inkoláty.

Odkazy k nim:

Povýšení do šlechtického stavu, listy nobilitační, inkoláty, listy erbovní, inkolátní diplomy, nobilitační diplomy, erbovní diplomy, daní erbů, kvaterny trhové majestátů, trhové nobilitací, trhové privilegia, trhové erbův daní.

Z obrazových příloh zaujme heraldika zvláště tabulka VIII. s reprodukcí částí šlechtických diplomů Langera z Lengendorfu (z r. 1750) se znaky těchto rodů; dále pak zemské znaky na deskách některých kvaternů. — J. Svátek.

Zcela tiše, v prosté úpravě, v příručním formátu a nepatrném nákladu nastoupila svou cestu tato kniha, která bude mít zatím ještě jen tušený význam jak pro české desky zemské, tak i pro vědecké badatele i ostatní pracovníky, jimž z jakýchkoli důvodů je nahlíženo do zemských desk. Pro desky samé proto, že dokonalý přehled o nich, podávaný v knize s několika různých hledisk, ušetří vyjímání jednotlivých svazků hlavní knihy i kvaternů samých z příhrad, i často dlouhé listování v kvaternech, a tak bude materiál vazeb i papír listů, často již chatrný, ušetřen zbytečného dalšího opotřebení; pro badatele bude dílo Dr. Václava Letošníka znamenat velikou úsporu času i námahy, spojené s dlouhým hledáním a dohady, kde žádaný údaj v deskách nalézt. Začátečník pak, který začasté s oří předchrovným materiálem více nežli 2000 svazků vlastních desk i hlavní knihy zcela bezradně, proklestí alespoň průchod do tohoto labyrintu účtyhodných svazků, nashromážděných za čtyři století Kniha Dr. Václava Letošníka je tak klíčem, který otvírá poklady českých desk zemských. Jak nesmírné práce bylo zapotřebí, aby takový klíč vznikl, dovede ocenit jen odborník, Leč nejen odborník, nýbrž i ostatní veřejnost je povinna jeho autorovi velikou vděčností. — J. M.

Heraldika v tisku. V 27. Zprávě o činnosti Spolku sběratelů a přátel exlibris z února 1945 je zmínka o hlavní schůzi Heraldického odboru J. s. č. r., konané 27. ledna 1945. — Měsíčník **Lidé práce** z března 1945 uveřejnil celostrannou stať »Benátské domovní znaky«, provázenou několika fotografiemi domovních znamení, z nichž některá jsou heraldická, leč znaky na nich nejsou dosti zřetelné. — **Venkov** z 6. března 1945 otiskl drobný článkuček »Zajímavé znaky obcí na Hlínecku«; je v něm zmínka o znacích Heraldice. Chlumu, Křížánek a Kameniček. — Týdeník **Svět** z 14. března 1945 uveřejnil článek M. J. Vochoče »Z dějin říšské myšlenky«; v článku je sledován vývoj evropské universalistní ideje od mytologických počátků do přítomnosti v souhlase s jejím symbolem, orlicí či orlem. Článek je provázen reprodukcí dřevorytu z listu Křišťana z Koldína, na němž je vyobrazen znak říše římské z doby císaře Rudolfa II. —

Dipl. sc. pol. F. Vlčka uveřejnil v poslední době tyto články o městských znacích: **Večerník Českého slova** 23. ledna 1945 Psi hlava ve znaku Nových Dvůrů, 6. února Znak městyse Loučene, 10. února Zlatá hvězda ve znaku Č. Skalice, 15. března Znak městyse Úsobí; **Nová doba** 19. ledna Barvy a symboly znaků, 21. ledna Znak Březových Hor, 28. ledna Meč ve znaku Bělčic, 4. února O znaku Stříbrných Hor, 11. února Kralovice a jejich znak, 17. února Rodové erby ve znaku Horažďovic, 4. března O znaku města Blovic, 11. března Radnice a jejich znak, 16. března Půl jelena a půl medvěda ve znaku Cerhovic, 25. března Mluvčí znak Kožlan, 30. března Dva rozdílné znaky města Rakovníka; **Národní politika** 24. ledna Novodobý znak Hnidous, 22. března Význam znaku Berouna, 23. března Písmena ve znaku Vlašimě. —

Z tisku neperiodického uvádíme: Dr. František Beneš vydal dílo »**Význam pečeti pro bádání o minulosti**« (Unie, Praha 1945), dílo zásadního významu, o němž uveřejňujeme v tomto Heraldickém dopise zvláštní stať. — **Jan Racek** v díle »**Italská monodie**« (Velehrad, Olomouc 1945) rozebírá sborník italské jednohlasé písně, po-

řízený v r. 1612 F. G. Troilem z Lesothu a uložený nyní v pražské univerzitní knihovně. Racek se zmiňuje v díle o heraldických supralibros na deskách sborníku, popisuje Troilovo heraldické exlibris a uvádí příslušnou heraldickou a rodopisnou literaturu. V obrazových přílohách jsou reprodukce heraldických tiskařských signetů i reprodukce Troilova exlibris. Též na obálce knihy je znak, leč velice nezřetelný.

Příkladné užití městského znaku. V březnu 1945, v době, kdy měl být konán jubilejní padesátý Pražský vzorkový veletrh, chceme upozornit na umělecky hodnotné veletržní odznaky s vhodně použitým znakem hl. m. Prahy. Celkem byly úspěšně konány 43 veletrhy; pořádání 43. veletrhu nebylo již povoleno z důvodu mobilisace všech civilních sil. K veletržním dnům bylo vydáno vždy několik druhů odznaků (dva až sedm): vystavovatelské, kupecké, veletržních úředníků, sekčních úředníků, reprezentativního sboru, čestného výboru, čestné rady veletržní, odznaky protektorské a závodní. Na většině z nich bylo vzorně použito městského znaku pražského,

jak příkladem ukazují naše obrázky. Vedoucím funkcionářům Pražských vzorkových veletrhů jest odměnou za jejich neobyčejnou péči, kterou věnovali heraldice na veletržních odznacích, skutečnost, že neustále vzrůstá zájem o tyto odznaky nejen mezi sběrateli drobné plastiky, nýbrž i mezi přáteli městské heraldiky. — Dipl. sc. pol. F. Vlčka.

Význam pečeti pro bádání o minulosti. Jest opravdu radostné, že v jednom Heraldickém dopise můžeme referovat o dvou nových publikacích, významných pro znakovství. První je »Böhmische Landtafel« od Dr. V. Letošníka (viz úvodní stať), druhá pak »Význam pečeti pro bádání o minulosti« od Dr. Fr. Beneše (Unie, Praha 1945). Uhlavná knížka elegantního formátu o 30 stranách a se 79 ilustracemi na křídovém papíru je daleko obsažnější, nežli by poměrně neveliký počet stran snad napovídal. Zásahu o to zvláště má pro autora tak typický sloh, který s minuciosní pečlivostí se snaží vystihnout každou myšlenku až do její nejmenší podrobnosti, při čemž ani jediné slovo není zbytečné; odtud ta úspornost. Stejná úspornost se projevuje i ve volbě obrazového materiálu, který podává přehled pečeti nejrozmanitějších druhů ze všech dob.

Dr. Fr. Beneš svou prací ukazuje, kde všude sfragistika může prospět badateli o minulosti: v heraldice, v rodově šlechtické, v neslechtické, v dějinách umění, v studiu drobné plastiky rázu náboženského i mimonáboženského, v uměleckém řemesle, v bádání o životě náboženském, v katolické ikonografii a symbolice, v symbolice vůbec, v národopisu, v kulturních dějinách, v epigrafice, v diplomate, v právních dějinách.

Velká část Benešovy studie je věnována významu sfragistiky pro znakovství. Autor upozorňuje, že pro heraldiku je pečeť pramenem hlavním a pro nejstarší dobu jediným, a správně říká, že »znali bychom skrovně znaků šlechtických, kdyby se nezachovaly v pečetním obrazu« (str. 11). Pečeť však je dokladem nejen o tom, jak znak vypadal vůbec, nýbrž jak vypadá správně, oprostěn od nesprávných doplňků, jimiž byl znak neporozuměním průběhem času skreslen (str. 12). Jak málo bylo dosud využito starých pečeti jako pramene, svědčí, že i znaky gotického

původu jsou téměř napařád kresleny ve slozích mladších (renaissance, barok). Pečeť také poučuje o znaku jako celku i o jeho podrobnostech, tak o vzhledu součástí úplného znaku, o figurách i o jejich vzájemném velikostním i polohovém poměru. Stať o vztazích sfragistiky k znakovství končí Dr. Beneš tím, že vypočítává pět hlavních úkolů sfragistické heraldiky: 1) činnost badatelská, 2) činnost publikační, 3) dělba sfragistické práce, 4) popularisace sfragistiky, 5) vědecký dozor na laickou práci sfragistickou.

Z tohoto závěru heraldické staťi vidíme, že autor se nespokojuje jen vlastním zpracováním thematu, jež si dal, nýbrž i připomíná úkoly další: za nejdůležitější z nich pokládá vydání atlasu českých pečeti neb alespoň jejich soupisu. Plně s ním souhlasíme, že nedostatek takového díla je právě hlavní příčinou, že heraldika pro svou potřebu čerpala tak málo z pečeti, ačkoli jsou pro ni pramenem prvotným. Je jistě autorovi ke cti, že nezůstává jen při tom, že připomíná nutnost vydat atlas pečeti, nýbrž sám se chopil činu. V r. 1937 počal vlastním nákladem vydávat »Atlas českých pečeti« na volných listech křídového papíru; dosud vyšlo 9 sešitů tohoto dobře promyšleného a dobře připraveného díla. Je věru něco až tragického v pohledu na statečného jednotlivce, jenž osamocen se chystá zdolat dílo, jež by bylo veliké i pro rozsáhlý sbor pracovníků, opřený o značné prostředky hmotné.

Kromě atlasu neb alespoň soupisu pečeti by bylo též zapotřebí sfragistické bibliografie a hlavně sfragistické příručky, jež by uváděla do sfragistické theorie i praxe.

Počet a velikost všech těchto úkolů české sfragistiky přímo volá po tom, aby byl utvořen veřejnoprávní ústav sfragistický a pro počátek alespoň sfragistická společnost.

Že bylo na tyto úkoly upozorněno, je právě velkou zásluhou díla Dr. Františka Beneše. — J. M.

Tinkтуры vedlejších částí heraldických figur. Vedlejší části některých heraldických figur mají odlišnou tinkturu, jinou nežli figura sama. Tyto vedlejší části se nazývají u heraldických zvířat zbroj a jsou to na př. rohy, kopyta, zobák, ploutve a pod.; u ostatních figur se nazývají příslušenství a je to na př. jilec meče, opeření šípů a pod. V znakovisech se tinktury vedlejších částí neuvádějí, neboť se rozumějí samy sebou, a platí pro ně zvláštní pravidlo, které lze shrnout v tuto tabulku:

Štít, pole	Figura	Vedlejší část
zlato	červen	modř
	modř	
	čern	červen
	zeleň	
stříbro	červen	modř
	modř	
	čern	červen
	zeleň	
červen	zlato	červen
	stříbro	zlato
modř	zlato	červen
	stříbro	zlato
čern	zlato	červen
	stříbro	zlato
zeleň	zlato	červen
	stříbro	zlato

Pravidlo obsažené v této tabulce má ovšem platnost jen potud, pokud autentický znakovpis nestanoví nic jiného, což však se stává jen zřídka. —

J. Mašek.

Heraldika v aukcích. Aukční síň Zdenka Jerábka v Praze pořádá aukci ve dnech 24.—27. dubna 1945. Budou dražena též heraldica, na př.: koflík kameninový s malovaným erbem; koflík s porcelánovou miskou s erbem; Almanach de Gotha pour 1795.

Heraldikové jsou lidé, kteří v nouzi také pro Adama by naši předky. — Arsène Arrüss. (Encyklopedie humoru a vtípu. Porádá Hugon Wunsch. Svazek III, str. 34. Vilímek, Praha 1889.).